

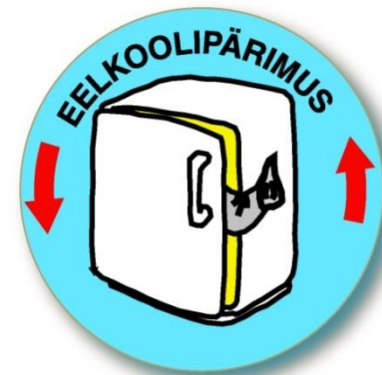

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

CEES CENTER OF EXCELLENCE
FOR ESTONIAN STUDIES

Kõik maailm ehib – loodus eesti mõistatustes

Piret Voolaid, piret@folklore.ee

Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti-uuringute Tippkeskus

Lasteaiaõpetajate eesti keele õppeseminar

„Üle metsa, vurr!“

3.-4. oktoobrini 2018 Tartus

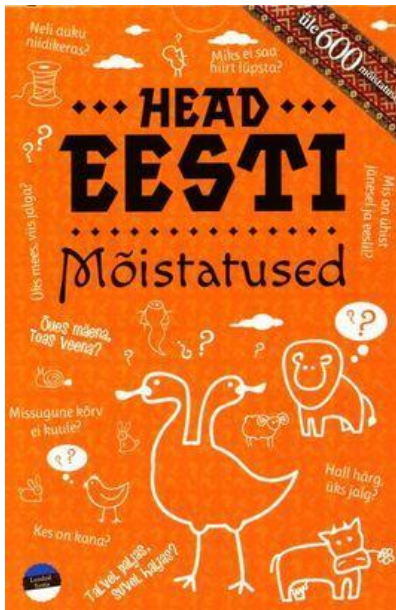
Eesti Kirjandusmuuseum

Ettekandes on tähelepanu all

- Mõistatus – dialoogiline mäng, mis koosneb kahest osast – küsimusest (ülesandest) ja vastusest (lahendist).
- Looduse peegeldused eesti mõistatustes? Otsesed ja kaudsed kajastused
- Kuidas lasteaia keeleõppes kasutada? Looduslike objektide, loodusnähtuste, loodusega seotud olukordade kirjeldused. Eraldi kõneks loomad mõistatustes
- Mõistatuste allikad – kust leiab õpetaja soovi korral materjali? Pärimumstekstid kui mõnus vahend õpetaja tööriistakastis

Miks mõistatusi lasteaiamenüüs pakkuda?

- seostuvad tänapäeval enim konkreetse earühmaga – **lastega**;
- on **mängulised, loomingulised** – meeldivad lastele, mistõttu sobivad hästi pedagoogilistel eesmärkidel nt alushariduse keeleõppes:

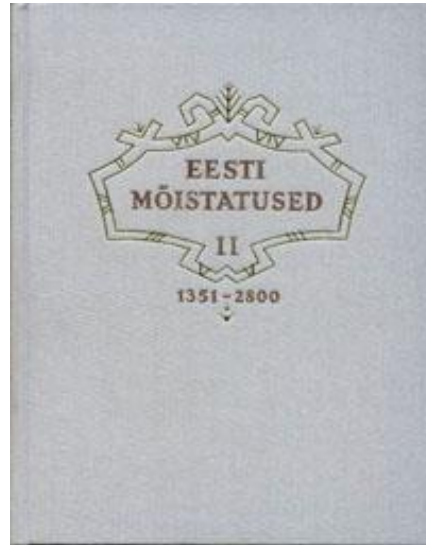
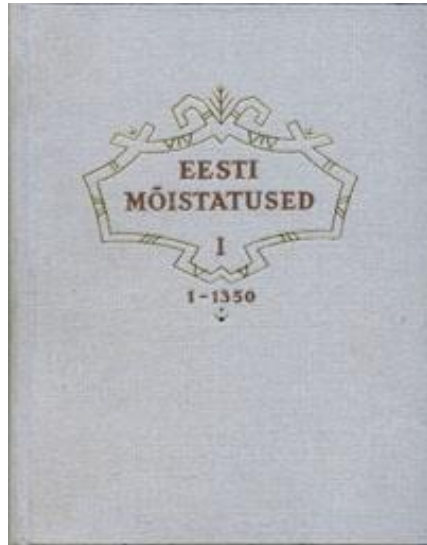
- **sõnavara omandamine**
- **kujundkeele ja kujundliku mõtlemise arendamine**
- **nii lapse enda kui ka ümbritseva maailma vastu huvi äratamine**

Klassikalised, tavalised, nn pärismõistatused

Küsimuspool annab mingist objektist piisavalt peidetud, kuid piisavalt läbipaistva kirjelduse; kirjeldus on üldjuhul suunatud objekti füüsilistele (esmajoones visuaalselt või auditiivselt tajutavaile) omadustele.

Eesti arhiivimaterjali hulgas **tuntumad klassikalised mõistatused:**

1. *Hark all, paun peal, pauna peal rist ja risti peal nupp, nupu peal mets, metsas sead ja must poiss läheb ajab sead metsast välja? – Inimene (+peahari).*
2. *Seest siiru-viiruline, pealt kullakarvaline ~-keeruline? – Sibul.*
3. *Lipp lipi peal (~Lipitud ja lapitud) ilma nõela pistmata? – Kapsas.*
4. *Harakas aidas, saba väljas ~ Hiir läheb auku, saba jääb välja? – Vöti.*
5. *Neli hobust tallis, viies jookseb ümber talli? – Sukavardad.*
6. *Üks hiir, kaks saba? – Pastel (king ja paelad taga).*
7. *Eest kui ora, keskelt kui kera, tagant lai kui labidas? – Kana.*
8. *Kurat nurgas, raudhambad suus? – Vokk.*
9. *Üks saun, sada akent? – Puupinu.*
10. *Must siga läheb lauta, ajab punased põrsad välja? – Ahjuroop.*

Lahendid Murdesõnu Allikaluhendid Kohanimelühendid Kihelkondade kaart Kaardimasin

EESTI MÕISTATUSED

Andmebaas

Andmebaas kasutab ühist allikmaterjali eesti mõistatuste akadeemiliste väljaannetega:

Eesti mõistatused. I, [mõistatustüübid] 1-1350 = Aenigmata Estonica. I, 1-1350 / Eesti Keele Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikool; koostanud Anne Hussar, Arvo Krikmann, Rein Saukas, Piret Voolaid; toimetanud Arvo Krikmann ja Rein Saukas, Tartu: Eesti Keele Sihtasutus, 2001 (Tallinn: Pakett), 891 lk.

Eesti mõistatused. II, [mõistatustüübid] 1351-2800 = Aenigmata Estonica II, 1351-2800 / Eesti Keele Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikool; koostanud Anne Hussar, Arvo Krikmann, Rein Saukas, Piret Voolaid; toimetanud Arvo Krikmann ja Rein Saukas, Tartu: Eesti Keele Sihtasutus, 2002 (Tallinn: Pakett), 877 lk.

Koostajad: Jaak Krikmann (php), Arvo Krikmann (konsultatsioon)
Tartu, 2012
Toetatud HTM programmidest EKKM09-175, EKKM09-168, SF0030181s08
ISBN 978-9949-490-46-2
© Arvo Krikmann, Jaak Krikmann, EKM FO
kontakt: kriku@folklore.ee

Täiuslikem kogu Eesti mõistatusi (2800 mõistatustüüpi) on leitav

- akadeemilisest väljaandest “Eesti mõistatused” I-II (2001-2002). Koost: A. Hussar, A. Krikmann, R. Saukas, P. Voolaid
- Arvo Krikmani ja Jaak Krikmani koostatud andmebaasist “Eesti mõistatused” (u 100 000 teksti) <http://www.folklore.ee/moistatused/> (2012)

MÕISTA, MÕISTA, MÖLLE-RÖLLE

Sisukord

Teadmiseks vaatajale

Saateks

KIRIK, PASTOR, USK, PIIBLITEGELASED

- Aadam
- Eeva
- Ingel
- Jeesus Kristus
- Joonas
- Kirik. Kirikukell. Pastor
- Loti naine
- Mooses
- Noa
- Patt
- Punane meri
- Pühad
- Ristimine
- Taaniel
- Vagadus

LUGEMINE, KIRJUTAMINE. RAAMAT. KIRI. MUUD TEABEKANDJAD

- Kino
- Kirjamark
- Kiri, kirjutamine
- Kirjutussulg
- Maakaart
- Pilt
- Pliaats
- Prilliid
- Raamat
- Tahvile kirjutamine. Kriit ja krihvel
- Televisoor

Teadmiseks vaatajale

See on eesti mõistatuste esimene e-antoloogia. Antoloogias sisalduvad tekstid on valitud eesti mõistatuste andmebaasist, mis on aluseks ka peatselt valmivale teaduslikule v. [Saukas ja Piret Voolaid](#)) — e-raamatu taustast ja eripärast vt. lähemalt saatesõnas.

Antoloogia lugemisel peaks silmas pidama järgmist:

Mittestandardsed karakterid (nt. kirillitsa tähemärgid, nn. žutikud jmt.) on esitatud UNICODE-süsteemi tähistega, materjali vormistamisel on kasutatud laadilehti (*style sheets*) lugemiseks vajalik, et vaataja arvuti ja brauser neid vahendeid toetaksid. Adekvaatseimat nähtavust on oodata, kui

- 1) op-süsteemiks on Windows 95, NT 4.00 või hilisemad;
- 2) kasutatakse brauserit Netscape Navigator 4.0...4.7;
- 3) paletis on vähemalt 65 536 värvi.
- 4) vaadatakse vähemalt 17-tollise monitoriga.

Antoloogia html-vormistuse tegi A. Krikmann.

Kõik märkused avastatud näpukate ja põhimõttelisemate puuduste kohta, samuti muud kommentaarid, küsimused jne. palume saata aadressil: kriku@haldjas.folklore.ee

- [Vaata ka "Vanasonaraamatut"!](#)
- [Vaata ka "Vanasonaraamatu" saksakeelset versiooni "Sprichwörterbuch"!](#)
- [Vaata ka saiti eesti mõistatuste ja ütluste geograafilise leviku kohta!](#)
- [Vaata ka muud eesti ütluste kohta!](#)

Temaatiline klassikaliste mõistatuste andmebaas

Mõista, mõista, mölle-rõlle –

<http://www.folklore.ee/~kriku/MOISTA/>. Koost. Arvo Krikmann.

Maastik ja pinnavormid lahendina

Veekogud

Meri: 5 tiiteltekstis (kõigi tekstide arvestuses 199):

Igal silmapilgul neelab sajad oma kõhtu, aga iialgi ei saa täis? – Meri
Neli velle käävä käsikäen: üts juusk, ei väsü, tõõnõ süü, ei saa süünüs,
kolmas juu, ei saa juunus, nelläs vilistas, ei võeta kuulda? – Jõgi, maa,
meri, tuul

Suur katel ilma kaaneta? – Meri

Üks on pikk ja piiramata, teine lai ja noolemata, kolmas kaljusta
kövera? — Jõgi, meri, oja (Hlj 1892)

Jõgi: 13 tiiteltekstis (kõigi tekstide arvestuses 274):

Hobune jookseb, ohjad seisavad? – Jõgi ja kaldad

Hõbejoon mööda maad? – Jõgi

Jookseb ööd ja päevad, ära ei väsi iialgi? – Jõgi

Liigeldi ja loogeldi, aasast läbi allapoole? – Jõgi

Järv: 4 tiiteltekstis (kõigi tekstide arvestuses 100):

Igavene tõnnikene, poolõaastanõ kaasõkõnõ? – Järv

Veekohin:

Laulap ööd, laulap päiva, viis ei lõppe kunagi? — Veekohin

Maastik ja pinnavormid lahendina

Maa: 15 tiiteltekstis

Ta joo, aga ei saa kunagi täis? — Maa (Rõn 1889)

Küll mind peksetakse ja raiutakse, pööretakse ja lõigutakse, mina aga kannatan kõik ära ja maksan kõigile heaga tagasi? —

Maa (Trv 1905)

Lapsed tallavad ema silmi, aga ema võtab neid siiski kaisso? —

Maa (Käi 1896/7)

Lapsed tallavad ema rinda, aga ema võtab neid siiski oma kaisso? — Maapind (Plt 1899)

Üks ema toidab ilosast, kül mitusada tuhat last, ta hoiab kõiki hellaste, neid ise kannab, katab, ja tuleb õnnis õhtuke, siis oma hõlma võtab? — Maapind (Tt 1871)

Soo: 1 tiiteltekstis - raba

Maad om, inimese ei käi, vett om, laeva ei sõida? — Raba (Trv 1894)

Mets: 4 tiiteltekstis

Siga songip, harjasse liiguva? — Metsasagarik (Rõn 1888)

Sõda taples, pää hõllus? — Mõts (San 1888)

Keik maailm ehib, kolm ei ehi? Loodus, metsapuud kevade, kuusk, kadak, pedak ei ehi (Trv 1888)

Ilm ja kliima

Ajaarvamine

Üits tamm, tammel om kaitstõiskümme ossa, igäl ossal om neli haru, igäl harul om kuus kullalehte ja säidsmes hellaleht? Aasta

Neli aastaaega ja ilm

Kuningas sureb, alamad hõiskavad? Linnud kevadel lumesulamise ajal

Ilma- ja loodusnähtused

(härmatis, kaste, lumi, tuisk, udu, vikerkaar, äike)

Vihm: 9 tiiteltekstis,

Suvel sõidab sorinal, talvel tasahiljukeisi? Vihm ja lumi

Ei näe, kust võetakse, ega näe, kus on, nähakse aga, kust tuleb? Vihm

Tuul: 18 tiiteltekstis, 534 kõigi tekstide lõikes

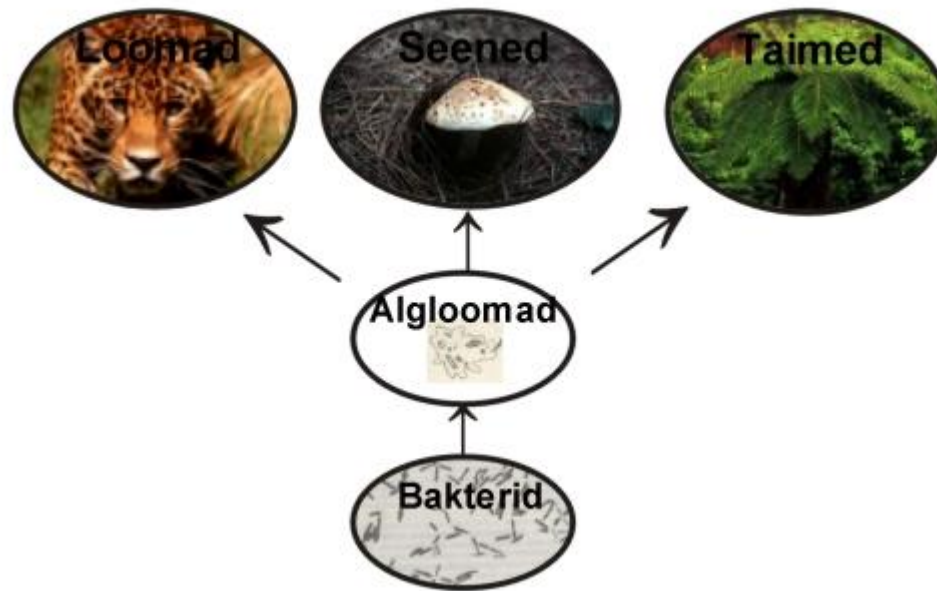
Jaluta jooksen, käsita kisun, kõrita karjun, valuta vingun? Tuul

Päike: 21 tiiteltekstis, 167 kõigi tekstide lõikes

Homniku tuleb, õhtu läheb? Päike

Punane peegel seina peal? Päike

Elusloodus mõistatustes

Loomad: Üks puu, üheksa auku? Inimene

Seened: Hall härg, üks jalg? Seen

Taimed: Hõbekepp, kuldnupp? Võilill

Inimene

Alt haralik, keskelt hall, ots must?

Inimene

Üks pakk ja üheksa auku sees?

Inimene

Hommikul nelja jalaga, lõunaaeg kahe jalaga, õhtul kolme jalaga?

Inimene

Päeval elab, öösel surnud?

Inimene

Üks kapsapea, kaks lehte?

Pea ja kõrvad

Laut valgeid lambaid täis, punane kukk vahib keskel?

Keel ja hambad

Kaks kambrit sularasva täis?

Nohus nina

Loom mõistatuse lahendina

Lehm – 32 tiiteltekstis (kõigi tekstide arvestuses 1355); pull – 0 (3);

vasikas – 1 (12); veis – 0 (33)

Hobune – 17 (519); mära – 0 (5); varss – 0 (28)

Koer – 16 (600)

Kass – 15 (471)

Lammas – 12 (52); oinas – 1 (6)

Siga – 8 (236), põrsas – 2 (116)

Siil – 8 (87)

Hiir – 7 (25)

Härg – 3 (29)

Hunt – 3 (26)

Karu – 3 (üks kord karuäke; 35)

Orav – 3 (28)

Kits – 1 (20)

Rebane – 1

Eesel – 0 (6)

Jänes – 0 (75)

Rott – 0 (1)

Ühel mõistatusel mitu lahendit

Tirkus tiid pite, markus maad pite, kupa-kapa kuustõ?

Kusikuklane

Sipelgas

Jänes

Orav

Lehm – 32

(emane veis: piim ja liha)

list irki-oriki, tagant viuh-väuh? – Lehm

Käib sööma juures, käib jooma juures, ise ei söö ega joo? – Lehmakell

Neli andjat, neli kandjat, kaks koeratõrjujat, üks parmupiits? – Lehm

Neli auku niidikeras? – Lehmaudar

Neli neitsit kusevad ühte auku – Lehmalüpsmine

Neli neitsit tantsiva üte saapaseere sihen? – Lehmä nüssetäs

Sõrmepikkune pulk, mida änam silitad, seda kõvemaks läheb?

– Lehmanisa

Vesi jookseb vasta mäge üles? – Lehm joob

Üts mägi, neli lätet? – Lehma udar

Üle sile, üle suve, ilma lööjata lüiakse? – Lehmakell

Hobune – 17

(looduslik liiklusvahend ja tööloom)

All söödi ja peal söödi, mina sõin ja mind söödi? – Hobune sõi puu all, linnud sõid puu peal, naene sõi ja imetas last

Eest sirga-sõrga, tagant lihva-lahva, küljest hilbendab, päält narmeldab? – Hobune heinakoorma ees

Raud all, liha peal? – Hobune

Sööda kui venda, seo kui varast? – Hobune

Timp-tamp tee pääl, lätlane lehe pääl, kanamuna kannu otsas? – Hobune, lumi, lind oksal

Tirel-lirel ees, liusa-lausa taga, pimpa-pompa pääl, nirpa-närpa ümber, tiutsa-tautsa järel? – Hobune, regi, palgid ja nõör talumehele

Üks teeb timp-tamp, teine teeb timp-tamp, kolmas teeb timp-tamp, neljas teeb timp-tamp, viies teeb karviuh? – Hobune

Üks ütleb: suvi pikk, teine ütleb: talv pikk, kolmas ütleb: üks mul kõik? – Vanker, regi, hobune

Koer - 16

Alt sahk, pealt nahk, keskel kera ning otsas ora, oraga oherdab läbi kolme küla?

Auk all, kaigas peal? – Koera saba

Keerleb ja pöörleb, enne kui ta magama paneb?

Kierleb, vierleb, vups? – Koer heidab magama

Kõre kuusk kaldas, hiireauk mättas? – Koera saba

Mees lääb metsa, kõver kaigas selgas

Neli teevad aset, kaks näitavad tuld, üks heidab magama

Pal'las luu, palanu koorike, oma röövaga teeni, kül'm kül'lease, hunikul uni magada, kõtuvara kasin

Päeval karjas, öösel orjas

Rõngas, rõngas, kõks

Tsiira-viira, tsökst – Koer heidab magama

Tuli tollar, viis villari, lontkõrv jooksis järele - Hunt viis lamba, koerjooksis hundi järele

Tölki-tölki rääbistölki, üle õue öörenstölki, vas vilistu tõlki

Veib sibul, väib sibul, üle aja eib sibul – Koer läheb üle aia

Ümmer, ümmer, potsti – Koer heidab magama

Kass - 15

Ise on elav, aga sööb elavaid

Issa meeren, taiva teeren, kust see tont on välja tulnud, kel kixsin-kõksin
kõrvad peas ja sirken-sorken saba taga, neli ripset jalgu all

Makil silmad, makil kõrvad, makil saba taga ka

Mees istub nurkas, vaigulatrüd põlevad? – Kassi silmad

Mees läheb lakka, teivas seljas

Ljätt maakunigas, küsüs kivikuniga käest, kas või mööda ahukunigat är minda
söömä? - Hiirekene küsüs kikkalt, ke jahvekivi pääl söö, kas või mööda kassi
minna, ke ahu pääl makas

Neli nipijalga, kaks kikikõrva, suur pitk tolu-lolu

Nirr-narr nurka, pirr-parr parsile, kanepine köis ja kadakane laud, niinepuune
nui, nuial kaks vart

Nui ees, väät taga, hiirekelder keskel

Nuri-näri nurkõ piten, käü ahu kolkõ piten, käänd kápä rupikullõ, tsuskas piimä
länikullõ

Põrgu pulst paja pääl

Saba saksa tokikene, kõrvad kullalipukesed

Siidikera, niidikera, aganakott ja toobripuu

Silmä' ku sibulakõsõ', kápä' ku kääriperäkese', kõrva' ku kõolehekese', hand
ku siidilint

Tüdruk istub, emand tellab? – Kass ja kassi saba

Metsloomad lahendina

Oru oinas, laane lammas? – Hunt ja karu

Tuli tollar, viis villari, lontkõrv jooksis järele? Hunt viis lamba, koer jooksis järele

Ühe mehe ramm, üheksa mehe mõistus? – Hunt

Ühe mehe mõistus, üheksa mehe ramm? Karu.

Suvel sööb, talvel magab? – Karu

Hall kera, hambaid täis? – Siil

Okkaline kui ohakas, ümmargune kui kera? – Siil

Linnud

Kana – 40 tiiteltekstis (kõigi tekstide arvestuses 1550)

Kukk – 15 (600)

Hani – 6 (101)

Pääsuke – 3 (56)

Kägu – 2 (127)

Part – 0 (2)

Eest kui ora, keskelt kui kera, tagant lai kui labidas? — Kana (Sim 1888)

Kaks korda sündinud, ikka ilma nimeta? — Kana (Ris 1892)

Kera jookseb õue peal, kaks pulka all? — Kana (Lai 1894)

Mees läheb lakka, lihavaagen pea pääl? — Kukk (Iis 1936)

Must härg kõnd ümmer tare, lihaliud pää pääl? — Kukk (Krk 1889)

Valge ait, punased postid? — Hani (Vän 1887)

Kukun küll, aga maha ei kuku ega haiget ei saa? — Kägu (Pal 1897)

Kukub, kukub, aga alla ei kuku? — Kägu (Kuu 1992)

Kukub, aga haiget ei saa? — Kägu (Lai 1936/7)

Looma kujund eesti mõistatustes

Kirjeldaval lausel on süntaktiline alus

Hani haljas, pea paljas? – Viht

Üks hani, neli nina? – Padi

Koer koldes, saba õues? – Tuli ahjus

Punane koerake raksub raudriides? – Tuli

Punane koer haugub läbi luuse aia? – Keel ja hambad

Must koer koldes, liha ta sööb ja rasva ta neelab, aga siiski suuremaks ei kasva? – Pada

Must koer, valge kurgualune, kuus päeva magab, seitsmendal haugub?
– Pastor

Külapeni kükitas ja luge taivatähti? - Korstna

Mõistatuste uuemad alaliigid

Miks jookseb jänes üle mäe? Sest läbi mäe ei saa joosta. * Kuidas saad aru, et elevand on voodi all? Voodi on lae all. *
Mis on suurim lühema? Kiikimise kannu lühis. * Miks koer süüa lõpmis? Sest süüa ei saa koera lõpmis. * Kuidas
süüa võetaks vee kande? Kivi vesi on jää. * Miks on inimene selgroog? Et pea tagumiku ei vajaks. * Mida harrast
lühel lühemate park? Mida tüüpi, sest sõtki ei lähe ise, arid panna. * Mis on kollane ja arvamus? Banaan, kollid
on sõda. * Miks lühemate kella sõnast välja võetak? Ta tüüp sõda, kuidas sag lühed. * Kes rüüb kõõl/keel? Kaja. *
Mis lühemate kausi tüüp kke? Veen. * Kuidas jagada kuu süüa kolmetoimikuna lapse vahel? Teha süüa süüa. *
Mida korda süüa niijane süüa lühemateid tervet lõvast? Ühe laera, sest tüüp korda lühemateid ei ole lühemate
süüa. * Miks on inimene kõrvad? Et mitte sõnastele ei vajaks. * Mis on tüüp süüa, et lühemateid? Põksid. * Mis on
süüa kuu kausi? Kaks kausi. * Mis on suurim lõvast? Koi on küü, aga ei viisi lühemate. * Mis on maadina
kõrg: võikam süü? Kõik süüa maadina. * Kuidas lühemateid lühemateid? Pane ta lühemateid süüa ja lühemateid
maadina. * Miks lühemateid lühemateid? Et vastajad mitte tavalis. * Mis on tüüp WC-l ja süüa? Koi maadina
põhi, süüa. * Mida tüüp kke maadina tüüp? Vannid. * Mis on tüüp kke? B-üht. * Miks ei süüa kke süüa
lühemate? Oo on kke süüa. * Mis on rühemate, lühemateid süüa ja keerat panna? Krokodill. * Mis on süüa?
Cesirentid süüa. * Mis on süüa? Kõik süüa tüüp. * Mis on süüa, süüa süüa? Süüa süüa. * Süüa süüa
põhi süüa süüa. * Mis süüa on keerat ja küü? Keerat süüa küü, küü aga keerat süüa. * Mis süüa on
küü ja süüa? Küü süüa süüa, aga süüa süüa süüa. * Miks ei süüa Süüa süüa süüa? Süüa süüa
süüa süüa süüa. * Miks süüa süüa süüa süüa? Et süüa süüa süüa. * Mida
lühemateid süüa süüa süüa süüa? Süüa süüa süüa süüa, süüa süüa süüa süüa ja süüa
süüa süüa. * Mida süüa süüa süüa süüa? Süüa süüa süüa süüa, süüa süüa süüa süüa, süüa süüa süüa süüa,
süüa süüa süüa süüa ja süüa süüa süüa süüa. * Miks süüa süüa süüa süüa? Et süüa süüa süüa süüa.

2. Eesti keerdküsimused – <http://www.folklore.ee/Keerdkys>, u. 25 000 tekstivarianti, u. 4000 tüüpi. Koost. P. Voolaid.

Keerdküsimused on kindla, küsisõnalise või küsisõnaühendilise algusvormeliga mõistatused, mille puhul küsija eesmärgiks on vastaja lollitamine ja hanekstõmbamine.

Miks jookseb jänes üle mäe? Sellepärast et mäe alt läbi ei saa.

Mõistatuste uuemad alaliigid

Mõistatuse mõtet ei panta pähte! Uusmõtet. * Mõistatust väidet ei hõimelda! Püüskeld. * Mõistatuse kaan jagas ei pühita püüskeld! Kõhkatjaga. * Mõistatuse peitlus ei ole! Aptõiga. * Mõistatusest läbi ei saa üldgi vales! Pühiklaas. * Mõistatuse vägiga ei magane! Lapselõigega. * Mõistatust parjal ei magane! Nõukapaljal. * Mõistatuse silgile ei magane! Jõudlõigega. * Mõistatuse tee on ilma sõnata! Mõistatuse. * Mõistatust ei ootad ei pöördle autol kurvile! Tärgurimõttad. * Mõistatust kõrvad ei kumle! Tänukevad. * Mõistatuse kõhu ei süüda pähepaist! Sõnakuubur. * Mõistatust pilke ei saa ilma püüskeld! Vespõlõigega. * Mõistatuse peit on sõltus! Kõnõpõ. * Mõistatust varsti ei sõida! Valesõit, valesõit. * Mõistatuse jalg ei tunde vales! Püüskeld. * Mõistatuse jalg on ilma kühita! Sõnõjalg. * Mõistatust hõigust ei püüskeld! Mõistatust. * Mõistatust sõnõd ei jõeke vest! Kõnõpõ, pühiklaas. * Mõistatuse sõn sõõb lastud! Keimõ. * Mõistatuse sõnõ on kõige kallim! Sõnõpõ. * Millised sõnõd ei sõõb! Kõnõpõ. * Millõd sõnõd on sõnõd! Kõnõpõ. * Mõistatuse sõnõ ei linge! Sõnõpõ. * Mõistatust sõnõd ei sõõb! Kõnõpõ. * Mõistatuse sõnõd ei sõõb! Kõnõpõ. * Millõd sõnõd ei sõõb! Sõnõpõ. * Mõistatust sõnõd sõõb sõnõd kõige lühem! Kõnõpõ. * Mõistatuse keel ei ole sõõb! Pühiklaas. * Mõistatuse sõnõd sõõb sõnõd kõige varem! Ajakõnõpõ. * Mõistatuse keel ei ole sõõb! Pühiklaas. * Mõistatuse sõnõ on ilma sõnõd! Kõnõpõ. * Mõistatuse sõnõd ei sõõb! Tänukevad. * Mõistatuse sõnõd ei sõõb! Sõnõpõ. * Mõistatust sõnõd ei sõõb! Tänukevad. * Mõistatuse sõnõd ei sõõb! Sõnõpõ. * Mõistatuse sõnõd ei sõõb! Tänukevad. * Mõistatust sõnõd ei sõõb! Tänukevad. * Mõistatuse sõnõd ei sõõb! Tänukevad. * Mõistatust sõnõd ei sõõb! Tänukevad. * Mõistatust sõnõd ei sõõb! Tänukevad.

3. Eesti liitsõnamängud – <http://www.folklore.ee/Sonamang>, u. 5000 tekstivarianti, u. 900 tüüpi. Koost. P. Voolaid.

Liitsõnamängud – mõistatusküsimused, algavad enamasti algusvormeliga *Missugune?* või *Milline?* Ootuspäraseks vastuseks pole aga mitte omadussõna, vaid hoopiski liitnimisõna:

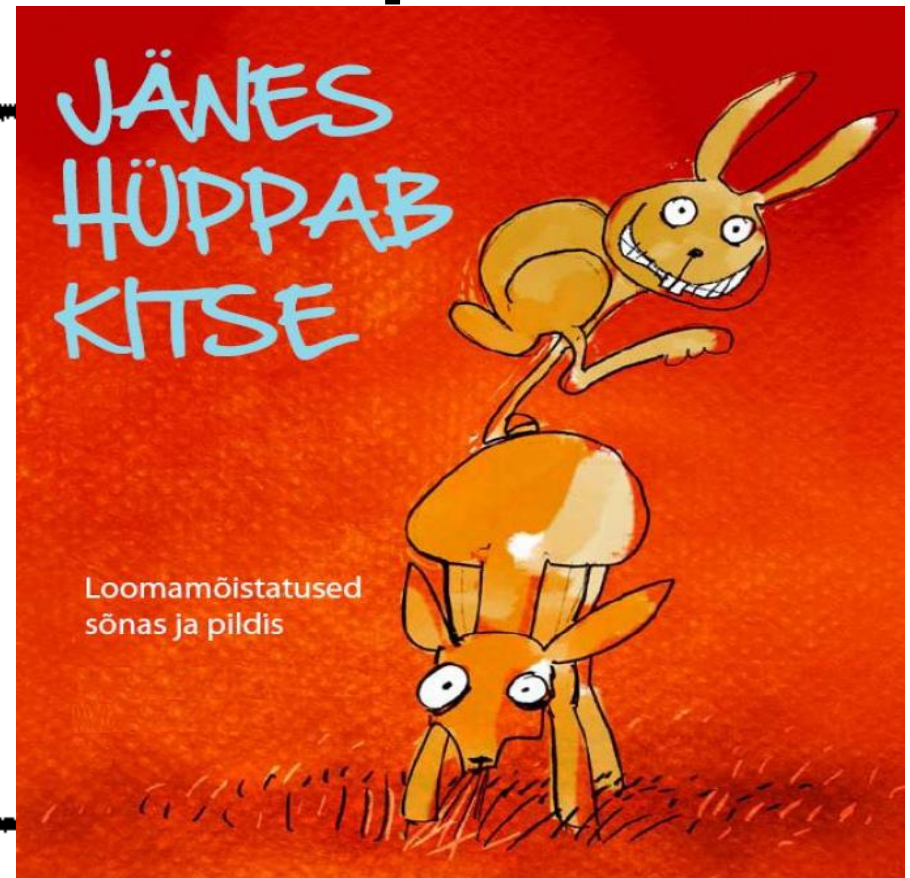
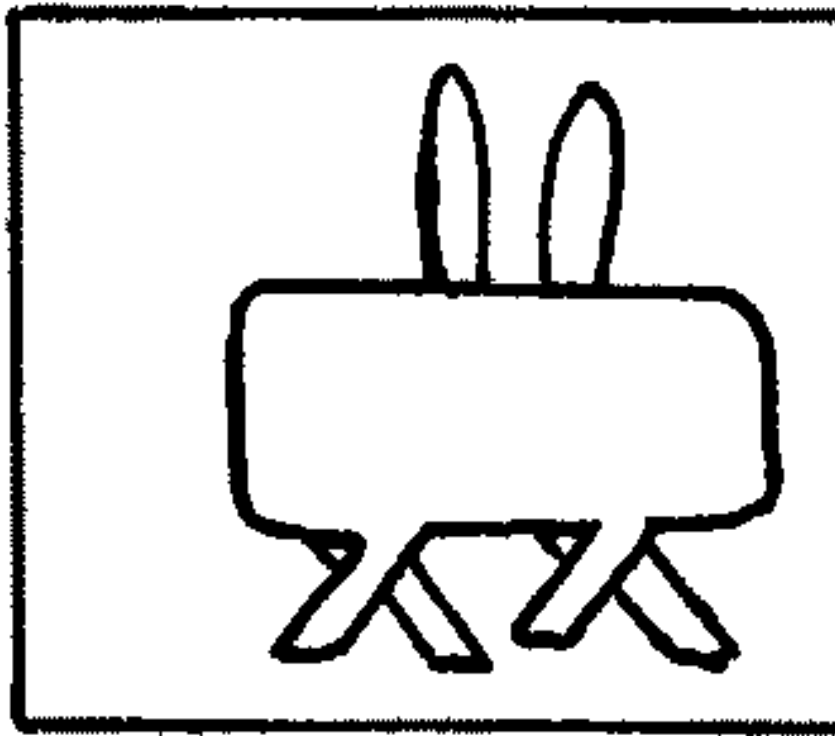
Millised varesed ei lenda? – Hädavaresed.

Missugused konnad ei krooksu? – Ülikonnad.

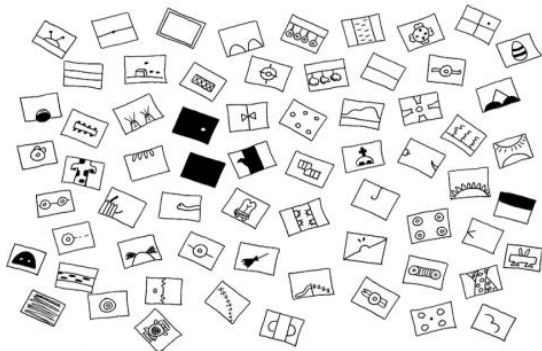
*Mis pardil on **neli** jalga? – Leopardil.*

Missugune kass ei püüa hiiri? – Vihmakass (peoleo).

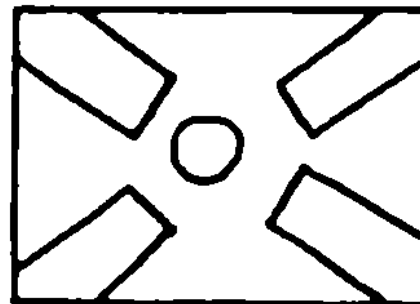
Piltmõistatused: Mis on pildil?

Jänes hüppab üle kitse.

Mis on pildil?

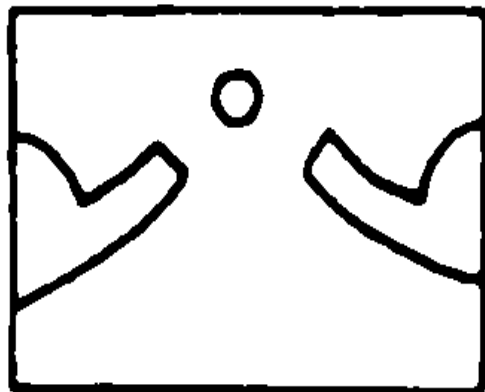
Neli elevanti nuusutavad ühte apelsini

4. Eesti piltmõistatused – <http://www.folklore.ee/Reebus>, u 7500 kirjet, u. 740 tüüpi. Koost. P. Voolaid.

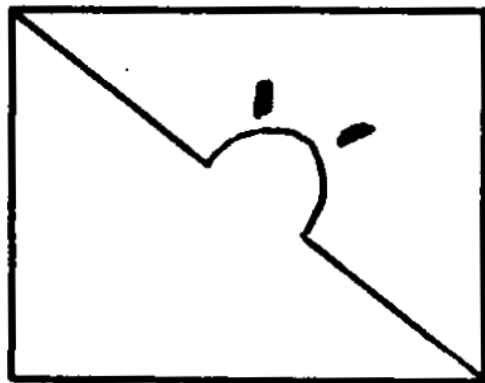
Küsimuspoole moodustab paberile joonistatud (tavaliselt raamitud) minimalistlik pilt koos küsimusega *Mis on pildil?*. Vastuseks on pildil oleva nähtuse, eseme, tegevuse, olukorra ühe sõna või lausena antud kujundlik kirjeldus.

Loomad piltmõistatustes

Mis on pildil?

Kaks elevanti mängivad palli.

Üks sääsk ütleb teisele:
“Minu eilne töö!”

Piltmõistatus animatsioonina

<http://folklore.ee/Reebus/animatsioonid>

Kokkuvõtteks

- Loodus on mõistatuste alaliikides esiplaanil
- Loodus ja loodusobjektid esinevad otseses tähenduses (eelkõige lahendina, mille kirjeldamisel võib omakorda loodus nähtaval olla)
- Loodus ja loodusobjektid osalevad küsimuspoole metafoorikas ja kujundiloomes, olulised poeetiline heakõla (alliteratsioon), parallelism (vastandused, paarid, kolmikud, pikemad loetelud).
- Lasteaialapsele hea abivahend mitmeplaanelisema mõtlemise arendamisel, keerukama ja piltliku arusaama kujundamisel

Ise väljas, varbad varjul? — Puu kasvab (Krj 1940)
Aitäh! Ilusat sügist!

Lisalugemist

Voolaid, Piret 1998. Elevant külmkapis: Kimbuke keerdküsimusi eesti koolilaste suust. Tallinn: Koolibri

Voolaid, Piret 2004. Kaelkirjak akna taga: Põimik piltmõistatusi. Tallinn: Koolibri

Voolaid, Piret 2008. Zoofolkloorseid aspekte eesti keerdküsimustes, liitsõnamängudes ja piltmõistatustes. – *Mäetagused* 40, lk 25–50, <http://folklore.ee/tagused/nr40/voolaid.pdf>

Voolaid, Piret 2010. *Jänes hüppab kitse: Loomamõistatused sõnas ja pildis*. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus.

Voolaid, Piret 2013. Kahe lehega kapsapea. Mõistatusi inimesest, elamisest ja olemisest. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus.